

รำกึ่งไม้เงินทอง พัฒนารูปแบบการแสดง เพื่อเทิดพระเกียรติในวาระครบรอบ 72 พรรษา
สมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
RAM KING MAI NGORN THONG HAS DEVELOPED A PERFORMANCE STYLY TO
HONOR HIS MAJESTY KING MAHA VAJIRALOGKORN
BODINDRADEBAYAVARANGKUN

ณัฐนันท์ จันนินวงศ์¹, ขนิตา ภูละมูล², จิดาภา ศรีบุญบุตร³ และคณะ
NATTANAN JANNINWONG, KHANITA PULAMOO, JIDAPA KRIBPUBOOT AND

บทคัดย่อ

การแสดงชุดรำกึ่งไม้เงินทอง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง รูปแบบกรมศิลปากร เพื่อถวายพระพรชัยมงคลเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

ผลการวิจัยพบว่า รำกึ่งไม้เงินทอง พัฒนามาจากการแสดงรำเบิกโรงกึ่งไม้เงินทองของละครใน ในสมัยรัชกาลที่ 4 ดอกไม้เงินทองเป็นเครื่องราชบรรณาการจากประเทศราช เป็นการถวายความจงรักภักดี แสดงความสวามิภักดิ์ต่อพระมหากษัตริย์ ต่อมากรมศิลปากรนำการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง มาพัฒนารูปแบบการแสดง เพื่อเทิดพระเกียรติในวาระครบรอบ 72 พรรษา สมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พัฒนาทำนองเพลงจากเพลงกลม มาเป็นทำนองเพลงโคมเวียน คำร้อง “ไทท้าวเทพบุตรบุรุษสอง” เป็น “ไทท้าวเทพบุตรบุรุษผอง” คำร้องช่วงท้ายกล่าวถึงการเทิดพระเกียรติวาระครบรอบ 72 พรรษา จำนวนผู้แสดงจาก 2 คนเป็น 10 คน การแต่งกายยืนเครื่องพระขนยาว มาเป็นแต่งกายยืนเครื่องพระขนสั้น เนื่องจากผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน แสดงให้เห็นถึงความงดงาม อ่อนช้อยของกระบวนท่ารำ มีการพัฒนาระบวนท่ารำให้สอดคล้องกับคำร้องและทำนองเพลง นำกระบวนทำนานฎยศัพท์ และกระบวนท่ารำแม่บทใหญ่ มาร้อยเรียงให้เกิดเป็นกระบวนท่ารำชุดรำกึ่งไม้เงินทอง มีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลายรูปแบบและทันสมัย มีความสวยงาม ตื่นตา น่าชมมากขึ้น

คำสำคัญ : รำ, กึ่งไม้เงินทอง, เทิดพระเกียรติ

Abstract

The performance of Silver and Gold Branch dance is a qualitative research study aimed at exploring the history and evolution of this traditional dance as preserved and developed by the Fine Arts Department of Thailand. The study focuses on the presentation of this dance as a tribute and in celebration of the auspicious occasion honoring His Majesty King Maha Vajiralongkorn Phra Vajiraklaochaoyuhua on his

¹ ณัฐนันท์ จันนินวงศ์, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา, NATTANAN JANNINWONG, Faculty of fine Art, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

² ขนิตา ภูละมูล, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา, KHANITA PULAMOO, Faculty of fine Art, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

³ จิดาภา ศรีบุญบุตร, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา, JIDAPA KRIBPUBOOT, THANAPON SRIRACHA, THANAPHAT POOHPRAWING, THIDAPORN LOYLEUAN, TEERAWAT NETNIYOM, ROSSAKORN DINKUNTOD, RATTANAPORN JEAMJAMRAS, WORAKARN PHAISOON, SUJIRA TACHABUTR, AND ASAMAPORN KWANMAS. Faculty of fine Art, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Email: Nattanan_j@rmutt.ac.th, nattananJ838@gmail.com

72nd birthday. The research analyzes the performance format and components of the Silver and Gold Branch dance.

The findings reveal that the silver and gold branch dance originated from the Boeik Rong dance that performed during inner court theatrical performances in the reign of King Rama IV. The silver and gold branch were symbolized tributary offerings from vassal states, representing loyalty and allegiance to the monarch. The Fine Arts Department later adapted and developed this dance for the royal celebration of His Majesty's 72nd birthday anniversary. The musical arrangement evolved from the original Klom melody to the Khom Wian melody, and the original lyrics "Thai Thao Theppabut Burut Song" were modified to "Thai Thao Theppabut Burut Phong," with the final verse explicitly honoring the 72nd birthday occasion. The number of performers increased from the traditional two to ten, and the costumes transitioned from long-sleeved royal attire to short-sleeved versions, reflecting the all-female cast. This adaptation accentuates the graceful and delicate qualities of the dance movements. The choreography was refined to harmonize with the revised lyrics and melody, incorporating classical Thai dance movement and Mae Bot Yai dance, creatively woven into the overall structure of the Silver and Gold Branch dance performance. The staging now features diverse and contemporary formation patterns, enhancing the visual beauty and making the performance even more captivating.

Keywords: Thai dance, Silver and Gold Branch, Royal Tribute

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเป็นเอกราชมาช้านาน มีศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมหลากหลายแขนงอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศที่ได้พบเห็น วัฒนธรรมไทยทุกแขนงเป็นสิ่งที่คนไทยมีการสืบสานต่อยอดและพัฒนาจนกลายเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้ คนในชาติเกิดความรัก ความสามัคคี และเกิดความมั่นคงในชาติ แม้ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติอันหลากหลายที่กำลังหลั่งไหล เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทยยังสามารถอนุรักษ์และสืบทอดได้จนถึง ทุกวันนี้ คือ "นาฏศิลป์ไทย" (สุมิตร เทพวงษ์, 2548, น. 1)

ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้งโขนและละครของไทย แต่เดิม ก่อนที่จะแสดงเป็นเรื่องใหญ่ ๆ มักจะมีการแสดง เบิกโรงก่อน คำว่าเบิกโรงนี้เข้าใจว่า มีที่มาจากคำว่า "ปุระวรรังคะ" ของละครสันสกฤต และอาจจะตรงกับคำว่า Prelude ของภาษาอังกฤษ อันมีความหมายว่า การเล่นใหม่โรง ซึ่งเป็นการแสดงสั้น ๆ ไม่มีเนื้อเรื่อง ต่อมาได้มีการใส่เนื้อเรื่องเพิ่มขึ้นเป็นตอนสั้น ๆ เรียกว่า "ระบำเรื่อง" และได้มีผู้คิดเรื่องนำมาใช้ในการเบิกโรงโขน ละคร อีกเป็นจำนวนมาก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 สมัย คือ การแสดงเบิกโรงสมัยอยุธยา พบหลักฐานรวมทั้ง ข้อมูลต่าง ๆ กล่าวได้ว่า การแสดงเบิกโรงนั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังหลักฐานที่ปรากฏในวรรณคดี เรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ของพระมหาราชครู ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวว่าการเล่นหนังใหญ่จะมีการเล่นเบิกโรงทั้งหมด 7 ชนิด คือ หัวล้านชนกัน ไทยลาว ฟันดาบ ขวาแทงหอก ขนเรด แข่งวัว เกวียน จระเข้กัดกัน และแข่งเรือ ต่อมาหลักฐานปรากฏเกี่ยวกับการเล่น หรือการแสดงเบิกโรงอยู่ใน วรรณคดี เรื่อง บุณโณวาทคำฉันท์ ของ พระมหานาค วัดทาทราย ซึ่งแต่งใน สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2310) ได้มีการกล่าวถึงการแสดงเบิกโรงไว้ในมหรสพสมโภชพระพุทธรูปไว้ 3 อย่างด้วยกัน คือ หนังใหญ่ โขน ละคร (ลลิตา ตรีมงคล และคณะ, 2557, น. 15-16) ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการละเล่นที่เป็นศิลปะแบบไทยอีกหลากหลาย มีทั้งที่สูญหายไปแล้วและเกือบจะสูญหายอยู่แล้ว ก็มี เช่น การเล่น "เบิกโรง" ของนาฏศิลป์ หรือ "เบิกโรง" ของโขนละครไทยและหนังใหญ่ เข้าใจว่าการเล่นเบิกโรงของเรานี้ บางทีจะตรงกับ Prelude ของฝรั่งตามปกติแต่โบราณมา ก่อนจะมีการเล่นโขนละครและหนังใหญ่ หรือก่อนจะแสดงนาฏศิลป์เป็นเรื่องเป็นราวต่อไปจะต้องมีการเล่นเบิกโรงเสียก่อน ซึ่งเป็นประเพณีนิยมและความเชื่อสืบต่อกันมา (ธนิศ อยุธยา, 2531, น. 283) ในปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2556 มีการรื้อฟื้นการแสดงเบิกโรง ที่สืบทอดมาจากละครใน ได้รับการสืบทอดต่อมา ยังคณะละครวังสวนกุหลาบ จนถึงกรมศิลปากร และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และปัจจุบันกำลัง ใกล้เคียงสูญหาย และนำไปสู่

กระบวนการอนุรักษ์ให้กลับมาได้รับการสืบทอดอีกครั้ง และการแสดงรำเบิกโรง เป็นการแสดงเพื่อถวายพระพร ตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา การแสดงเบิกโรงประกอบการแสดง 4 ชุด ดังนี้ รำประเล็ง (แสดงปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2552 รวมจำนวน 2 ครั้ง) รำกิ่งไม้เงินทอง (กลมกิ่งไม้เงินทอง) (แสดงปี พ.ศ. 2553) ฉุยฉายกิ่งไม้เงินทอง (แสดงปี พ.ศ. 2554) รำฝรั่งคู่ (แสดงปี พ.ศ. 2555) โดยการแสดงทั้ง 4 ชุด ได้มีการอนุรักษ์สืบทอดการแสดงไปสู่กลุ่มเยาวชนที่ผ่านการคัดเลือกจากทั่วประเทศ และมีการปรับจำนวนของนักแสดงให้เหมาะสมกับเวทีการแสดงที่มีขนาดใหญ่ ส่งผลเมื่อมีการเพิ่มจำนวนนักแสดงทำการแสดงเบิกโรงสร้างความประทับใจให้กับผู้ชม (นครินทร์ น้ำใจดี, 2557, น. 89)

การรำกิ่งไม้เงินทองเป็นการแสดงเบิกโรงของละครในชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากพระราชประสงค์ในรัชกาลที่ 4 ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ละครหลวงในสมัยนั้นฝึกหัดขึ้น และใช้แสดงในงาน อันเป็นมงคล ต่าง ๆ โดยนัยแล้วคงจะได้รับเครื่องราชบรรณาการดอกไม้เงินทองจากประเทศต่าง ๆ ส่งมาทูลเกล้า ๆ ถวายไว้เป็นอันมาก จึงโปรดให้พวกละครหลวงถือกิ่งไม้เงินทองรำเบิกโรงแทนการถือหางนกยูงแบบการรำประเล็ง และยังทรงพระราชนิพนธ์บทขับร้องรำกิ่งไม้เงินทองขึ้น ซึ่งเดิมการรำประเล็งไม่มีบทร้อง ผู้แสดง ร่ายราตามทำนองเพลงหน้าพาทย์เท่านั้น ในเวลาเดียวกันนี้ที่ทรงพระราชนิพนธ์บทขับร้องรำฉุยฉายกิ่งไม้เงินทองให้ตัวละครฝ่ายนาง 2 คน ออกมารำฉุยฉายเบิกโรงละครในด้วย ในสมัยโบราณ ก่อนแสดงละครใน จะต้องมีการรำเบิกโรงละครก่อน แล้วจึงแสดงละครในเป็นเรื่องเป็นราว ต่อไปการรำเบิกโรงละครในอย่างแรก คือ รำประเล็ง ต่อมาในสมัยรัชกาลอื่น ทรงเปลี่ยนการแสดงเบิกโรง ละครในชุดประเล็งมาเป็นรำกิ่งไม้เงินทอง และรำฉุยฉายกิ่งไม้เงินทอง ในสมัยนั้นละครในทุกโรงจะต้องแสดงเบิกโรงชุดรำกิ่งไม้เงินทอง และรำฉุยฉายกิ่งไม้เงินทองทุกครั้ง ก่อนจะแสดงละครใน (ขวลิต สุทธิรานนท์, 2550, น. 111)

จากข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การแสดงรำกิ่งไม้เงินทอง ที่มีการพัฒนามาจากรำเบิกโรงกิ่งไม้เงินทอง โดยคณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าในชุดการแสดง ที่มีคำร้อง ทำนองเพลงที่ไพเราะ มีกระบวนการทำรำที่งดงามหาชมได้ยาก ทั้งเป็นการอวดฝีมือของผู้แสดง เมื่อเป็นที่นิยม มากขึ้นทำให้เกิดการวิวัฒนาการของการแสดงรำกิ่งไม้เงินทองในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น จากเดิมที่มีผู้แสดง 2 คน เกิดการพัฒนาในรูปแบบการแสดง โดยเพิ่มเติมจำนวนผู้แสดงที่มากขึ้นตามโอกาสของงานการแสดง ลักษณะที่ 2 คือ มีการพัฒนาในส่วนของบทหรือเนื้อร้อง เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนผู้แสดง และเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ โดยช่วงแรกจะเป็นบทพระราชนิพนธ์ของเดิม ส่วนเนื้อหาช่วงที่สอง มีการพัฒนาบทประพันธ์ตามเนื้อหาและโอกาสของการแสดง โดยเพิ่มเติมบทถวายพระพรเพื่อเทิดพระเกียรติและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการถวายพระเกียรติยศ สอดคล้องกับการเฉลิมฉลองของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีพุทธศักราช 2567 พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่ารวมใจแซ่ซ้องสรรเสริญ และถือเป็นการถวายพระพรชัยมงคล เนื่องวโรกาสครบรอบ 72 พรรษา ที่ต้องมีความแม่นยำทั้งคำร้อง ทำนองเพลง และกระบวนการทำรำ อีกทั้งยังมีการแต่งกายที่วิจิตรงดงามตามรูปแบบการแต่งกายยืนเครื่องตัวพระแบบละครใน จึงควรค่าแก่การศึกษาในรูปแบบการแสดง โดยผู้วิจัยจะนำมาศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการเพื่ออนุรักษ์สืบทอดกระบวนการแสดง หลักการและจารีตรำกิ่งไม้เงินทอง ไว้เป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่แก่บุคคลที่มีความสนใจและสามารถนำไปต่อยอดอนุรักษ์รูปแบบการแสดงละครในให้เป็นที่รู้จักแก่คนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษารววิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการแสดงรำกิ่งไม้เงินทองตามรูปแบบกรม

ศิลปากร

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงรำกิ่งไม้เงินทอง

สมมติฐานในการศึกษา

รำกิ่งไม้เงินทอง พัฒนาการแสดงรำเบิกโรงกิ่งไม้เงินทองของละครใน ในสมัยรัชกาลที่ 4 ดอกไม้เงินทองเป็นเครื่องราชบรรณาการจากประเทศราช เป็นการถวายความจงรักภักดี แสดงความสวามิภักดิ์ต่อพระมหากษัตริย์ กรมศิลปากรนำการแสดงรำกิ่งไม้เงินทอง มาพัฒนารูปแบบการแสดง เพื่อเทิดพระเกียรติในวาระครบรอบ 72 พรรษา สมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรอบแนวคิด / ทฤษฎีในการวิจัย

รำกิ่งไม้เงินทอง พัฒนารูปแบบการแสดง เพื่อเทิดพระเกียรติในวาระครบรอบ 72 พรรษา สมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการแสดงรำกิ่งไม้เงินทองตามรูปแบบกรมศิลปากร เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงรำกิ่งไม้

เงินทอง โดยศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัย ศึกษาจากการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง/การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และนำเสนอการแสดงชุด รำกึ่งไม้เงินทอง

วิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รำกึ่งไม้เงินทอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและ วิวัฒนาการของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองตามรูปแบบกรมศิลปากร เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบ การแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง คณะผู้วิจัยได้ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลตามลำดับดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองตาม รูปแบบกรมศิลปากร รำกึ่งไม้เงินทองเป็นการรำเบิกโรงละครในอย่างหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐ์ดัดแปลงมาจากการรำ “ประเล็ง” ซึ่งเป็นการรำเบิก โรงของละครใน การที่ทรงเกณฑ์ให้ผู้รำถือกิ่งไม้เงินทองนั้นเล่าสืบกันมาว่า เพราะทรงได้รับการถวาย ต้นไม้เงินทองเครื่องราชบรรณาการจากหัวเมืองประเทศราชเป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชประสงค์เพื่อสำแดงพระเกียรติให้ปรากฏ จึงทรงนำมาเป็นต้นเค้าของกิ่งไม้เงินทองที่ใช้เป็น อุปกรณ์ในการ ร่ายรำ จึงโปรดให้พวกละครหลวงถือกิ่งไม้เงินทองแทนการถือหางนกยูงอย่างแต่ก่อน โดยดัดแปลงการรำให้ แตกต่างไปจาก เดิม และได้ทรงพระราชนิพนธ์พร้อมพร้อมประกอบกรรำเบิกโรงละครในชุดนี้ไว้ด้วย (กรม ศิลปากร, 2542, น. 6-7)

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงรำเบิกโรงละครในชุดรำกึ่งไม้เงินทองขึ้นแทนรำประ เล็งแล้ว การแสดงละครในจึงรำเบิกโรงด้วยชุดรำกึ่งไม้เงินทองมา ตั้งแต่ครั้งนั้น แต่ในปัจจุบันต้องการความรวดเร็วและใช้เวลา แสดงค่อนข้างจำกัด จึงตัดการแสดงรำเบิกโรงออกไปเสีย การแสดงชุดรำกึ่งไม้เงินทองจึงเป็นนาฏศิลป์ไทยชุดเอกเทศ ที่จัด แสดงได้โดยไม่ต้องเบิกโรงละครในเหมือนสมัยโบราณ (ปัญญา นิตยสารธรรม, 2542, น. 342)

บทประพันธ์ “รำกึ่งไม้เงินทอง”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ประพันธ์พร้อม

- ปี่พาทย์ทำเพลงโคมเวียน -

- รำเพลงเชิดฉิ่ง -

เมื่อนั้น	ไทท้าวเทพบุตรบุรุษสอง
สองมือถือดอกไม้เงินทอง	ป้องหน้าออกมาว่าจะรำ
เบิกโรงละครในให้ประหลาด	มีวิลาสนาชมคมขำ
ทำกั๊งตามครูดุแมนย่า	เป็นแต่ทำนองใหม่มิใช่พ็อน
หางนกยูงอย่างเก่าเขาเล่นมาก	ไม่เห็นหลากจิตตามาแต่ก่อน
คงแต่ทำไวโหงวมตามละคร	ที่แต่งตนกันไม่องตามโบราณ
รำไปให้เห็นเป็นเกียรติยศ	ปรากฏทุกตำแหน่งแหล่งสถาน
ว่าพวกพ็อนฝ่ายในใช้ราชการ	สำหรับพระภูบาลสำราญรมย์
ยอมช่วงใช้ดอกไม้เงินทอง	ไม่เหมือนของเขอื่นมีตี้นถม
ถึงผิดออกไปใครจะไม่ชม	ก็ควรนิยมว่าเป็นมงคลเอย

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดจิ้นตัวสาม -

การรำกึ่งไม้เงินทองได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ และนำมาใช้เป็นบางโอกาส ส่วนมากมักจะ แสดงในงานที่เกี่ยวข้อง กับการต้อนรับราชอาคันตุกะ โดยแต่งเนื้อร้องเพื่อความเหมาะสม ในการแสดงชุดนี้ ทางกรมศิลปากรได้เคยแสดงครั้งสุดท้าย คราวต้อนรับพระนางเจ้าอลิษาเบธที่ 2 เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมประเทศไทยเมื่อปีพ.ศ. 2514 นอกจากนี้กรมศิลปากรได้มีการ พัฒนา นำรำกึ่งไม้เงินทอง มาใช้ในงานมงคล โดยนิยมรำในพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ตลอดจนงานมงคลในโอกาสสำคัญ ๆ เพื่อ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในบุคคล หรือโอกาส และน้อมเกล้าฯ ถวายพระพร โดยในแต่ละโอกาสจะมีการเพิ่มเติมพร้อม ทั้งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับโอกาสในการแสดง

2. ผลวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงกึ่งไม้เงินทอง สามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อ
ได้ 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านบทประพันธ์ที่ใช้ในแสดงชุด “รำกึ่งไม้เงินทอง” เนื่องในวโรกาสครบรอบ 72 พรรษา
ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงได้มีการ
เพิ่มเติมบทร้องโดย 3 บทแรกไขกกล่าวถึง ความเป็นมาของการรำเบิกโรงละครใน ตามบทประพันธ์เดิมของพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และ 2 บทต่อมาได้มีการเพิ่มเติมบทร้องขึ้นใหม่ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการถวายพระพรชัยมงคล
เพื่อเทิดพระเกียรติและบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 10

บทประพันธ์ “รำกึ่งไม้เงินทอง”

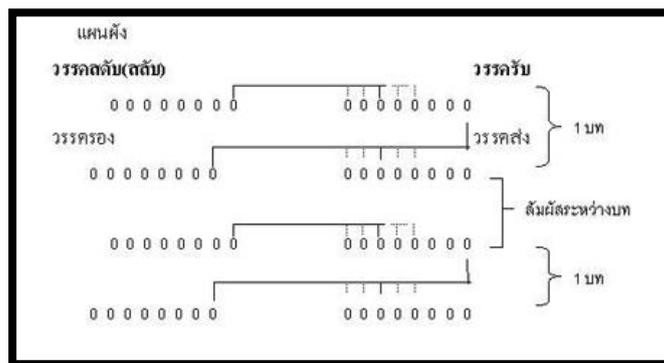
- ปี่พาทย์ทำเพลงโคมเวียน -

- ร้องเพลงเชิดฉิ่ง -

เมื่อนั้น	ไท่ท้าวเทพบุตรบุษผอง
สองมือถือกึ่งไม้เงินทอง	ป้อนหน้าออกมาว่าจะรำ
เบิกโรงละครในให้ประหลาด	มีวิลาสน่าชมคมขำ
ทำกิจงามตามครุฑแมนยำ	ทำนองใหม่มิใช่เพื่อน
หางนกยูงอย่างเก่าเขาเล่นมาก	ไม่เห็นหลากจิตตามาแต่ก่อน
คงแต่ทำไว้ให้งามตามละคร	ล้วนข้าราชการในรัชกาล
รำเรียงรายถวายพระเกียรติยศ	สมเด็จพระทศมบดีนทร์ปิ่นสถาน
เจ็ดสิบสองมิ่งมงคลชนมวาร	ศิระกรานวชิรเกล้าเจ้าแผ่นดิน
จรัสแสงแห่งทริภุญสุวรรณผ่อง	เฉลิมฉลองชัตติยวงศ์องค์มรินทร์
พระบุญญาเลิศล้ำชนยลยิน	สยามินทร์ขอพระองค์ทรงพระเจริญ

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดจีนตัวสาม -

จากคำประพันธ์ข้างต้นพบว่า เป็นการแต่งคำประพันธ์โดยใช้ลักษณะคำประพันธ์ที่เรียกว่า "กลอน สุภาพ" โดยกลอน
สุภาพคำในวรรคหนึ่งได้ตั้งแต่ 6-9 คำ แต่นิยมใช้ 6 ถึง 7 คำ เป็นส่วนใหญ่แต่ถ้านำมาใช้ ประกอบในการแสดงละคร เรียกว่า
กลอนบทละคร ดังนั้นจากหลักเกณฑ์ของการแต่งกลอนบทละคร พบว่า การรำกึ่งไม้เงินทอง ใช้คำ 8-9 คำ ในวรรคหนึ่งได้ตรง
ตามหลักเกณฑ์การแต่งคำประพันธ์ของกลอนบทละคร โดยสมบูรณ์ และมีสัมผัสคำระหว่างวรรคและระหว่างบทตรงตาม
โครงสร้างของกลอนบทละคร ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ
ที่มา : กำชัย ทองหล่อ (2541)

2.2 ด้านเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงชุด “รำกึ่งไม้เงินทอง” การแสดงชุด “รำกึ่งไม้เงินทอง” ได้กำหนดการบรรเลง
ทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงไว้ 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 ได้นำเอาทำนองเพลงโคมเวียนมาบรรจุในช่วงออกของการแสดง

ช่วงที่ 2 ได้นำเอา ทำนองเพลงเชิดฉิ่งมาใช้บรรเลงประกอบบทประพันธ์ และช่วงที่ 3 บรรเลงเพลงเข้าใช้ทำนองเพลงเชิดฉิ่งตัวสาม 3

2.3 ด้านเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงชุด “รำกิ่งไม้เงินทอง” จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย การแสดงชุด “รำกิ่งไม้เงินทอง” ในสมัยก่อนเป็นการแสดงเบิกโรงก่อนที่จะมีการแสดงละครใน และโดยปกติในช่วงปีพาทย์เครื่องห้า นิยมบรรเลงด้วยไม้แข็ง ซึ่งมีเสียงดังกังวานแต่ไม่นุ่มนวล ปัจจุบันจึงได้ทำการศึกษาเครื่องดนตรีในการแสดงละครในจากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ว่าได้มีการพัฒนา มาใช้วงปีพาทย์เครื่องห้า และเปลี่ยนมาตีด้วยไม้ نرم เพื่อให้มีกระแสดเสียงที่นุ่มนวล เครื่องดนตรีวงปีพาทย์ เครื่องห้า ประกอบด้วย ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ปี่ใน ตะโพน กลองทัด และมีฉิ่งเป็นเครื่องดนตรีประกอบ จังหวะ โดยมีรายละเอียดเครื่องดนตรี ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพวงปีพาทย์เครื่องห้า
ที่มา : กัญญา ตู้อิจิตร และคณะ (2563)

ประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือ

1 ระนาดเอก	4 กลองทัด
2 ฆ้องวงใหญ่	5 ปี่ใน
3 ตะโพน	6 ฉิ่ง

2.4 ด้านเครื่องแต่งกายการแสดงชุด “รำกิ่งไม้เงินทอง” การแสดงรำกิ่งไม้เงินทองในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้ผู้แสดงที่เป็นผู้หญิง จำนวน 10 คน ทาง คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดแต่งกายให้แต่งกายด้วยชุดยีนเครื่องพระแซนสั้นแบบละครเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ใน สมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อสะดวกต่อการแสดง และให้เหมาะสมกับสรีระของนักแสดง นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้เพิ่มสีของการแต่งกายตามจำนวนของนักแสดง โดยมีการใช้สี แดง เขียว เหลือง ม่วง และน้ำเงิน

การแต่งกายรำกิ่งไม้เงินทอง (ละครพระ)

ภาพที่ 3 ภาพการแต่งกายรำกิ้งไม้เงินทอง
ที่มา : จิตาภา ศรีบุญบุตร และคณะ (2567)

การแต่งกายประกอบด้วย

1 ชฎาพระยอดชัย	11 รัตสะเอว
2 อุบะทัดดอกไม้	12 ห้อยขาง
3 ฉลองพระองค์	13 ห้อยหนา
4 กรองคอ	14 สนับเพลลา
5 พาหุรัด	15 กำไลแผง
6 ทับทรวง	16 แหวนรอบ (มือ)
7 สังวาล	17 ปะวะหล่ำ
8 เข็มขัด	18 แหวนรอบ (เท้า)
9 ปั้นเหน่ง	19 กำไลข้อเท้า
10 ผ้านุ่ง	

2.5 ด้านกระบวนการทำรำที่ใช้ในการแสดงชุด “รำกิ้งไม้เงินทอง” กระบวนทำรำกิ้งไม้เงินทอง คณะผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนทำรำจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1) นางพัชรา บัวทอง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2) นางวรรณพินี สุขสม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รำกิ้งไม้เงินทองสามารถแบ่งสาระสำคัญได้ทั้งหมด 3 หัวข้อ ได้แก่ การคัดเลือกนักแสดง กระบวนทำรำ รูปแบบแถว รำกิ้งไม้เงินทอง มีรายละเอียดดังนี้

- โครงสร้างของการแสดงรำกิ้งไม้เงินทอง เป็นการรำที่งดงามโดยที่ผู้แสดงสมมุติเป็นเทพบุตรลงมาร่ายรำสรรเสริญเพื่อเป็นการถวายพระพรชัยมงคลเทิดพระเกียรติและบารมี ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 10 แบ่งตามโครงสร้างของการแสดงได้ 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนจบเรื่อง โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ส่วนนำ คือ กระบวนทำรำออก โดยปฏิบัติกระบวนทำรำประกอบทำนองเพลงโคมเวียน โดยมีกระบวนทำรำทั้งหมด 4 ท่า ท่าที่ 1 เป็นการปฏิบัติในท่าเดิน คือ มือทั้งสองข้าง ปฏิบัติใน ท่าจับ แล้วปล่อยจีบเป็นตั้งวง ท่าที่ 2 ปฏิบัติท่าสอดสูง เป็นท่าที่ปรากฏอยู่ในกระบวนทำรำของแม่บทใหญ่ ท่าที่ 3 มือขวาแทงออกเป็นวง มือซ้ายจีบส่งหลัง ท่าที่ 4 มือขวาพลิกลงแล้วพลิกขึ้นกลับมาเป็นตั้งวง มือซ้ายจีบส่งหลัง หลังจากนั้นขยับเท้ากลับไปอีกข้างแล้วปฏิบัติซ้ำท่าเดิมตั้งแต่ท่าที่ 1-4 จนหมดจังหวะ เพลงช้า แล้วหันทิศขวา ปฏิบัติท่าสอดสูงพร้อมประเท้า หมุนรอบตัวมาทิศหน้า ปฏิบัติทำรำราย แล้วยืน ท่ายืนตัวพระ 2) ส่วนดำเนินเรื่อง คือ การปฏิบัติทำรำประกอบทำนองเพลงเชิดฉิ่ง โดยลักษณะทำรำเป็นการรำตีบทตาม คำร้อง กระบวนทำรำส่วนใหญ่เป็นกระบวนทำรำที่ปรากฏอยู่ในเพลงช้า-เพลงเร็ว เพลงแม่บทใหญ่นาฏยศัพท์ และภาษาท่า อาทิเช่น ท่าพรหมสี่หน้า ท่าพิสมัยเรียงหมอน ทาบัวชูฝัก ทาน้อมเกล้าสดุดี ท่าสอดสร้อยมาลา ท่า

ผาลาเพียงไหล่ ทำรำราย เป็นตน 61 3) ส่วนจับเรื่อง คือ ปีพาทย์ทำเพลงเชิดจีนตัวสาม ในส่วนนี้ใช้กระบวนการทำรำของ ตัวละครพระ-นาง และเมื่อถึงช่วงเพลงลา ใช้กระบวนการทำรำในเพลงลาควง

- โครงสร้างของกระบวนการแปรแถว ในการแปรแถวประกอบการแสดงชุดรำกึ่งไม้เงินทอง เป็นการแสดงรำหมู่ เน้นกระบวนการแปรแถวเพื่อความพร้อมเพรียง เป็นหมู่ กลุ่ม ก้อน ที่มีความสวยงาม มีกระบวนการแปรแถว ที่หลากหลายตามความเหมาะสม เพื่อให้การแสดงมีความสวยงาม ตื่นตา น่าชม น่าติดตาม ตามแบบนาฏศิลป์มากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัย เรื่อง รำกึ่งไม้เงินทอง มีขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง
- 2) ศึกษาลักษณะรูปแบบ และองค์ประกอบของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองตามรูปแบบของกรมศิลปากร
- 3) ศึกษาทฤษฎีการถ่ายทอดทำรำโดยใช้โมเดลหลักการจัดการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง โลก (KSAT Teaching Model For Global Citizenship)

Teaching Model For Global Citizenship)

ขอบเขตบุคคล

แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1. ดร.ชวลิต สุนทรานนท์ นักวิชาการละครและดนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมศิลปากร ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

2. อาจารย์นันทา นอยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

3. อาจารย์ประคอง ชลานุภาพ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านคีตศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ศึกษาเรื่องการขับร้องเพลงในการแสดงละครใน และบทร้องในการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

4. ดร.สมาน นอยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญดุริยางคศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ศึกษาเรื่องเครื่องดนตรีและบรรเลงที่ใช้ประกอบการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

2) กลุ่มผู้ถ่ายทอด

ดร.พัชรา บัวทอง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย ศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ และถ่ายทอดกระบวนการทำรำที่ใช้ในการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

นางวรรณพินี สุขสม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย ศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ และถ่ายทอดกระบวนการทำรำที่ใช้ในการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง

3) กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ขอบเขตสถานที่

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 119 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

ขอบเขตระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในปีการศึกษา 2566-2567

ประโยชน์และคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง โดยจัดทำเป็นรูปเล่ม ศิลปะนิพนธ์

2. ได้เผยแพร่การแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง ออกมาในรูปแบบการแสดงและเอกสารทางวิชาการ

3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์การทำรำกึ่งไม้เงินทองอันเป็นทำรำที่เป็นแบบแผน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองตามรูปแบบกรมศิลปากร ผลวิจัยพบว่า รำกึ่งไม้เงินทอง บทพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เป็นชุดการแสดงสั้น ๆ ที่ไม่จับเป็นเรื่องราว มาแสดงก่อนดำเนินเรื่อง ได้มีผู้คิดการแสดงนี้มาใช้ในการเบิกโรงโขนคร เพื่อเป็นความสวัสดีมงคล บดบังความป้องกันเสนียดจัญไร รำกึ่งไม้เงินทองเป็นชุดการแสดงที่มีวิวัฒนาการมาจากการรำประเล็ง เนื่องจากลักษณะของการแสดงชุด รำกึ่งไม้เงินทองมีลักษณะใกล้เคียงกัน ทรงพระราชนิพนธ์บทขับร้อง เพื่อเทิดพระเกียรติและบารมีของมหากษัตริย์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการถวายพระเกียรติยศ มีคำร้อง ทำนองเพลงที่ไพเราะ และการแสดงชุดนี้ยังมีกระบวนการทำรำที่งดงามหาชมได้ยาก เป็นการอวดฝีมือของผู้แสดง ทรงมีพระราชประสงค์ให้การแสดงชุดนี้เป็นการรำเบิกโรงไปในทางความหมายที่เป็นสิริมงคล เป็นการแสดงเพื่อถวายพระพร และใช้ในงานอันเป็นมงคลต่าง ๆ การแสดงเบิกโรงที่สืบทอดมาจากละครใน ได้รับการสืบทอดต่อมายังคณะละครวังสวนกุหลาบ จนถึงกรมศิลปากร และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และปัจจุบันกำลังใกล้จะสูญหาย และนำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์ให้กลับมาได้รับการสืบทอดอีก

จากการวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง ผลวิจัยพบว่า รำกึ่งไม้เงินทอง บทร้องเป็นกลอนบทละคร มีลักษณะเหมือนกลอนสุภาพ ที่ผ่านมาทางกรมศิลปากรได้มีการพัฒนาบทร้อง เพื่อนำมาใช้ในงานมงคล และราชพิธีที่สำคัญ เช่น 1) บทขับร้องถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ บรมราชินีนาถ มีการปรับบทร้องเพื่อถวายพระพรชัยมงคล 2) บทอวยพรต้อนรับ เนื่องในมงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ บรมราชินีนาถ ทรงต้อนรับประธานาธิบดีและภริยา มีการปรับบท ร้องเพื่ออวยพรและต้อนรับ วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง จะใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ใน 1 เถา ระนาดเอก 1 ราง (แต่เดิมบรรเลงด้วยไม้แข็ง และพัฒนามาเป็นไม้นวม) ฆ้องวงใหญ่ 1 วง ตะโพน 1 ลูก กลองทัด 1 ลูก และฉิ่ง 1 คู่ การแต่งกาย ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าพระแบบแขนสั้นของละครเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ซึ่งเป็นเสื้อละครที่มีแขนสั้นกว่าปกติของโรงละครอื่น จากพระบรมฉายาลักษณ์ “ทรงเครื่องตน” ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นได้ว่า เจ้าคุณพระประยูรวงศ์อาจได้แนวความคิดในการทำเสื้อละครซึ่งมีช่วงแขนที่สั้นมาก ๆ นั้นมาจาก “ฉลองพระองค์ทรงประภาส” เพื่อสะดวกต่อการแสดง และเนื่องจากแต่เดิมการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองใช้ผู้แสดงเพียง 2 คน กรมศิลปากรจึงใช้ชุดการแสดงตามแม่สีคือ สีแดง และสีเขียว ต่อมากรมศิลปากรได้มีการพัฒนา เพิ่มสีชุดตาม จำนวนผู้แสดงที่เพิ่มขึ้นจากเดิม เป็นสีแดง สีเขียว สีม่วง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีชมพู หรือสีอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนผู้แสดงที่เพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

ชุดการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง มีความสวยงามในกระบวนการทำรำ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงคุณค่าและความหมายสำคัญ จึงได้นำการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองมาแสดงเพื่อรวมเทิดพระเกียรติ มีการเพิ่มนักแสดงจาก 2 คน เป็น 10 คน เพื่อสื่อความหมายถึงรัชกาลที่ 10 มีการเพิ่มเติมบทประพันธ์และทำรำในช่วงท้ายเพื่อถวายพระพรชัยมงคล ซึ่งกึ่งไม้เงินทองถือเป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เห็นสมควรนำการแสดงชุดกึ่งไม้เงินทองมาทำการแสดงเพื่อเทิดพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสครบรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ์ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีพุทธศักราช 2567 ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาภาลขันติ และคณะ (2547) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง รำกึ่งไม้เงินทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง พบว่า ประวัติความเป็นมาของรำกึ่งไม้เงินทองนั้น เป็นการแสดงที่มีวิวัฒนาการมาจากรำประเล็ง ซึ่งเป็นการแสดงเบิกโรงละครในชุดหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่า เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดย มีพระราชประสงค์ให้มีรำเบิกโรงละครหลวงชุดใหม่ ที่มีลีลาแปลกไปจากเดิม ด้วยในสมัยนั้น ทรงได้รับดอกไม้เงินทองเป็นเครื่องราชบรรณาการจากเมืองประเทศราชมากมาย จึงทรงนำมาเป็น ต้นเค้า ของอุปกรณ์ในการแสดง และเพื่อเป็นการสำแดงพระเกียรติยศให้ปรากฏ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พวกละครหลวงถือดอกไม้เงินทอง แทนการถือหางนกยูงอย่างประเล็ง โดยทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง และโปรดเกล้าฯ ให้ละครหลวงประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ รำกึ่งไม้เงินทองนี้แบ่งเป็นการแสดงของตัวพระ ได้แก่ รำกึ่งไม้เงินทอง และการแสดงของตัวนาง ได้แก่ ดุจฉายกึ่งไม้เงินทอง ซึ่งสันนิษฐานว่าในสมัยโบราณเป็นการแสดงที่เล่นต่อเนื่องกัน โดยแสดงรำกึ่งไม้เงินทองก่อนแล้ว จึงเป็นการแสดงรำดุจฉายกึ่งไม้เงินทอง แต่ในปัจจุบันการแสดงทั้งสองชุดนี้จัดเป็นการแสดงชุดเอกเทศและไม่ค่อยนิยมแสดงกันทั่วไป เนื่องจากการแสดงชุดนี้เป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง ที่นิยมแสดงใน พิธีสำคัญๆ เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานเสวยพระนคร หรือแสดงในงานต้อนรับราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ เป็นต้น และอาจเป็นเพราะต้องการกระชับเวลาแสดงละคร ทำให้ธรรมเนียมในการแสดงเบิกโรงละครในไม่ค่อยเป็นที่นิยมเหมือนในสมัยโบราณ

การแสดงชุดรำกึ่งไม้เงินทอง มีการพัฒนาบทร้องที่มีความหมายเกี่ยวกับการเชิดชูพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และความเป็นสวัสดีมงคลต่อการแสดง เนื่องในวโรกาสครบรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินท

กรมทวารวชิรลางกรม พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีพุทธศักราช 2567 เป็นการประพันธ์บทขับร้องในรูปแบบการเทิดพระเกียรติ เพื่อถวายพระพรชัยมงคล พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิรลางกรม พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว บทร้อง เป็นกลอนบทละครกล่าวคือ มีลักษณะการแต่งเหมือนกลอนสุภาพ วรรคหนึ่ง ๆ นิยมใช้เพียง 6-7 คำและมีคำขึ้นต้นต่าง ๆ ที่ ใช้แทนวรรคที่ 1 ได้ทั้งวรรค เช่น เมื่อนั้น บัดนั้นหรือครานั้นเป็น หรืออาจแต่งแต่ละวรรคสั้นบาง ยาวบาง เพราะการร้องจะ ต้องมีเอื้อนและไว้จังหวะ นอกจากนี้ ผู้ขับร้องละครจำจะต้องร้องให้ทันกับทำรำด้วย จึงต้องบรรจุกำให้พอดีกับความต้องการ วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงคือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า บรรเลงด้วยไม้ฉาบ เนื่องจากต้องการเสียงดังกังวาน แต่ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อเสียงดนตรีที่ไพเราะ นุ่มนวล เหมาะสมกับการแสดงรำกึ่งไม้เงินทองในครั้งนี้ การแต่งกาย กำหนดการแต่ง กายด้วยชุดยีนเครื่องพระแขนสั้นแบบละครเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อสะดวกต่อการแสดง และให้ เหมาะสมกับสรีระของนักแสดงที่เป็นผู้หญิง อีกทั้งกำหนดเพิ่มสี ของการแต่งกายตามจำนวนของนักแสดง โดยใช้สีทั้งหมด 5 สี ไล่ตามลำดับคู่ของการแสดง ได้แก่ สีแดง สี เขียว สีเหลือง สีม่วง และสีน้ำเงิน นำเสนอในรูปแบบการแสดงระบำ ใช้นักแสดง จำนวน 5 คู่ หรือ 10 คน เพื่อให้สอดคล้องกับวงโรกาศรรอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสิน ทรมหาวชิรลางกรม พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีพุทธศักราช 2567 มีความหมายโดยนัย นักแสดง 10 คน หมายถึงรัชกาลที่ 10 โดยผู้แสดงต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกหัดนาฏศิลป์ไทย ต้องมีลีลาท่ารำที่งดงามอ่อนช้อย มีความเข้าใจในจังหวะและดนตรี ผู้ แสดงจะต้องมีความสอดคล้องประสานสัมพันธ์กัน เพื่อความพร้อมเพรียง สวยงาม มีกระบวนการแปรแถว ที่หลากหลายตาม ความเหมาะสม เพื่อให้การแสดงมีความสวยงาม ตื่นตา และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษารูปแบบการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง แบบครอบงวดประกอบของการแสดงอย่าง ละเอียดให้แก่ผู้มีความสนใจได้นำไปศึกษาอย่างละเอียดเพิ่มเติม

2. ควรอนุรักษ์รูปแบบการแสดงรำกึ่งไม้เงินทอง เพื่อเป็นการถ่ายทอดกึ่งไม้เงินทองให้ คงอยู่สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2542). บทเบิกโรงชนิดต่างๆ. กรุงเทพฯ : บริษัทประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง.

ชวลิต สุนทรานนท์. (2550). วิพิธทัศนา ชุด ระบำ รำ ฟ้อน เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2531). ศิลปะละครหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร.

นครินทร์ น้ำใจดี. (2557). โขนมูลนิธิส่งเสริมศิลปศึกษาในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ : กระบวนการจัดสร้าง อนุรักษ์ พัฒนารูปแบบ. ฉบับที่ 34 : 89.

ปัญญา นิตยสุวรรณ. (2542). เบิกโรงการแสดงในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 8. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ลลิตา ตริมมงคล และคณะ. (2557) ระบำสี่บท. ศิลปะนิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต. มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ปทุมธานี. สมุนมาลย์ นิมเนตพันธ์. (2543). การละครไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สุมิตร เทพวงษ์. (2548). การไหว้ครูสำหรับการแสดงของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.